

ג'מאקה جامعة

כרך ג

תשנ"ט • א

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה המחלקה ללימודי המזרח התיכון
מרכז חיים הרצוג לחקר המזרח התיכון והדיפלומטיה

כתב העת ג'מאעה יוצא לאור בסיועו של
מרכז חיים הרצוג לחקר המזרח התיכון והדיפלומטיה

מרכז הרצוג מגייס חוקרים מתחומים שונים - היסטוריה, דיפלומטיה, מדעי הרוח
והאמנויות - לבחינה של נושאים בעלי חשיבות עליונה. המרכז מקיים קשרים אקדמיים עם
אוניברסיטאות בעולם ומעודד חוקרים צעירים לעסוק בסוגיות של האזור ובמורשת
המשותפת.

ג'מאעה جامعة

כרך ג
תשנ"ט • א

עורך
אבי רובין

הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

תשנ"ט

[3]

כתב העת ג'מאעה נערך על ידי
תלמידים של המחלקה ללימודי המזרח התיכון
באוניברסיטת בן-גוריון בנגב

[2]

המערכת

חיה במבג'י-ספורטס, ורד הוכמן, ויקי היינה, אבי יששכרוף, אבי רובין

עריכה מדעית

ד"ר חגי רם

עריכה לשונית

עינת אמית

כתובת המערכת והמנהלה:

ג'מאעה, המחלקה ללימודי המזרח התיכון

הפקולטה למדעי הרוח והחברה

אוניברסיטת בן-גוריון כנגב, באר שבע 84105

©

כל הזכויות שמורות להוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון כנגב

תוכן העניינים

7	דבר העורך	
	'מצריות' ו'על-מצריות' ברפרטואר התרבותי של טה	אתי תרם
	חסין: עיון מחדש בשיח ההיסטוריוגרפי בשאלת	
9	עיצוב זהותה של מצרים המודרנית	
	אוריינטליזם, מדעי היהדות והחברה הישראלית:	אמנון רוז-קרקוצקין
34	מספר הערות	
62	מצרים ואתיופיה: זיקה ונתק	חגי ארליך
80	גירושי מבצע חירם: תיקון טעות	בני מוריס
88	הרהורים על השימוש במילה 'פאודליות'	קלוד כאהן
		רשימות ביקורת
107	Khaled Fahmi, <i>All The Pasha's Men</i>	גבריאל פיטרברג
119	<i>Al-Naqba</i> (The Palestinian Catastrophe)	מיכאל ניורי
		נקודה למחשבה
127	גיל ההתבגרות של ההיסטוריה של הילדות	עמרי פז
135	על המחברים	
xi	תקצירים באנגלית	

סדר ועימוד: פוזנר ובניו בע"מ, ירושלים

עיצוב העטיפה: אסנת חבושה

מאמרים יוגשו למערכת בשני עותקים מודפסים ברווחים כפולים. רצוי לצרף דיסקט.
 הנחיות לרישום הפניות ומראי מקום אפשר לקבל במערכת.
 האחריות לכתוב במאמרים תתומים חלה על מחבר/ת המאמר בלבד.
 לאחר שהמחבר/ת אישר/ה את גוסח המאמר הערוך, המערכת איננה מחויבת לכל דרישה
 נוספת מצדו/ה.

חומר לפרסום יש לשלוח עבור:

מערכת ג'מאעה

המחלקה ללימודי המזרח התיכון

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

באר שבע 84105

טלפון המערכת: 07-6461454

פקס: 07-6472952

דואר אלקטרוני: jamaa@bgumail.bgu.ac.il

כותרות של ספרים ומאמרים ושמות מחברים יופיעו כפי שהם במקור, אם הם נכתבו
 באותיות עבריות או לטיניות, ועל פי כללי התעתיק הפונטי המפורטים בלוח התעתיקים,
 אם הם נכתבו במקור באותיות אחרות. מונחים בערבית ובפרסית יכתבו על פי תעתיק
 פונטי, כמפורט בלוח. מונחים בתורכית עוסמאנית יתועתקו על פי התורכית המודרנית.

כללי התעתיק לכתב העת ג'מאעה

האות	תעתיק מערבית	תעתיק מפרסית	האות	תעתיק מערבית	תעתיק מפרסית	האות	תעתיק מערבית	תעתיק מפרסית
ا	א	א	ب	ב	ב	پ	פ	פ
ب	ב	ב	ت	ת	ת	ث	ת	ת
ج	ג	ג	د	ד	ד	ذ	ז	ז
د	ד	ד	ر	ר	ر	ز	ז	ז
ه	ה	ה	س	ס	س	ش	ש	ש
و	ו	ו	ص	ס	ص	ط	ט	ט
ز	ז	ז	ع	ע	ع	ظ	ז	ז
ح	ח	ח	ف	פ	ف	غ	ג	ג
ط	ט	ט	ق	ק	ق	ك	כ	כ
ك	כ	כ	گ	ג	گ	ن	נ	נ
گ	ג	ג	ن	נ	ن	و	ו	ו
ن	נ	נ	و	ו	و	ي	י	י
و	ו	ו	ي	י	ي			

דבר העורך

המאמרים המתפרסמים בגיליון השלישי של ג'מאעה משקפים נסיונות להתמודד בדרך
 זו או אחרת עם המושג החמקמק "תודעה". עיסוקם של היסטוריונים חברתיים
 ותרבותיים במושג זה חושף לעתים קרובות את נקודות הדמיון בין חברות שונות
 בתקופות שונות. לפיכך, העיסוק בתודעה מעיד בעליל על אשליית השונות שיוצרים
 גבולות מעשי ידי אדם, ומוכיח שוב ושוב כי בני אדם מתחבטים בבעיות ובשאלות
 דומות בעיקרן, בלא כל קשר לזהותם התרבותית. חקר התודעה חושף, למשל, את ממד
 ההמצאה הכרוך בהצבת גבולות תרבותיים ולאומיים. אחת התופעות המעניינות
 בהקשר זה היא הבגית דיוקנו של ה"אחר" כאמצעי להגדרת זהותו של קולקטיב.
 תופעה זו נדונה במאמרו של חגי ארליך, העוסק במערכת היחסים המורכבת שנוקמה
 בין מצרים לאתיופיה במשך תקופה ארוכה. מאמר זה מספק דוגמא נוספת לסערה
 שחוללה תופעת הלאומיות באזור.

אתי תרם עוסקת בסוגיות של ייחוד לאומי אל מול אוניברסליות אסלאמית במסגרת
 התודעה המצרית המודרנית, ובתוך כך מערערת את התפיסה ההיסטוריוגרפית
 המסורתית. במאמרה חושפת תרם את מורכבות התהליך שבו אומות מדמיינות את
 עצמן, בהתמקדה בתפקיד שממלא האינטלקטואל בתהליך זה.

אמנון רוז'קרוצקין מתחקה אחר שורשיה של התודעה הישראלית המודרנית, ומציג
 את זיקתה לפרדיגמה האוריינטליסטית, ובמיוחד לאוריינטליזם הגרמני. לזיקה זו היו
 ביטויים בתחומים שונים, כמו למשל ביחסה של החברה הישראלית-הציונית לערבים
 ולמזרחים וכן בדרך שבה תפסה את ההיסטוריה של הארץ.

לספרו של בני מוריס לידתה של בעית הפליטים הפלסטינים, 1947-1949 הייתה
 השפעה רבה על התפיסה ההיסטוריוגרפית של מלחמת 1948, והפולמוס שהתעורר
 בעקבות פרסום הספר גלש ממסגרות הדיון האקדמיות אל השיח הציבורי הישראלי
 הרחב. ברשימתו המתפרסמת כאן מתקן מוריס טענה שהעלה בספרו בנוגע לסוגיית
 גירוש הפליטים הפלסטינים.

במסגרת המאמץ של מערכת ג'מאעה להציג בפני הקוראים תרגומים של מאמרים
 חשובים שיצאו לאור בשפות אחרות, מובא כאן – לראשונה בגרסה עברית – מאמרו
 של קלוד כאהן (Cahen) "על סף השנה השלישית: הרהורים על השימוש במילה